

A.

1 **Razvojni in planerski kontekst**

1.1 **Opis temeljnih pokrajinskih značilnosti Savinjske statistične regije¹**

Savinjska regija je v Sloveniji tretja po velikosti - meri 2.384 km² ali 11,8% površine. Na območju regije prebiva 256 tisoč prebivalcev oziroma 12,9% vseh v Sloveniji. Gostota poselitve - 108 prebivalcev na km² - uvršča regijo po kriterijih EU na zgornjo mejo ruralnih regij. Regija ima 32 občin, ki po prostorsko-socialno-ekonomskih kriterijih oblikujejo pet relativno homogenih skupin oziroma subregij:

Subregija Celje z okolico (občine Celje, Dobrna, Laško, Store, Vojnik).

Subregija Dravinjska dolina (občine Slovenske Konjice, Vitanje, Zreče).

Subregija Obsotelje s Kozjanskim (občine Bistrica ob Sotli, Dobje, Kozje, Podčetrtek, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Rogaška Slatina, Rogatec).

Subregija Spodnja Savinjska dolina (občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko, Žalec).

Subregija Zgornja Savinjska in Šaleška dolina (občine Gornji grad, Luče, Ljubno, Mozirje, Nazarje, Solčava, Šoštanj, Smartno, Velenje).

Regija leži na vzhodni polovici Slovenije in meji na severo-zahodu na razvito Ljubljansko, na severu na Koroško, na vzhodu na Podravsko, na jugu na

¹ Tekst je smiselno povzet iz RRP za Savinjsko regijo

Zasavsko in Posavsko regijo. Savinjska regija na severo-zahodu meji tudi na Avstrijo, na jugo-vzhodu pa na Hrvaško. Zaradi goratega terena na meji z Avstrijo je prehodnost med regijo in sosednjo državo slabša (manjši mejni prehod na Pavličevem sedlu). V regiji prevladujeta dve urbani središči – Celje in Velenje, kjer je gostejša poselitev - več kot 400 prebivalcev na km². Regionalno sliko poselitve poleg dveh gravitacijskih jeder oblikujejo večji kraji (z upravnimi enotami) ter številni manjši tipično ruralni kraji, kjer je poselitev nizka in ne presega 100 prebivalcev na km².

Po prostorskih, socialnih in ekonomskih kriterijih razvitosti se regija uvršča na 6. do 7. mesto med 12 regijami. Tri četrtine regije po površini z 68% prebivalstva spada med območja s posebnimi razvojnimi problemi (24/32 občin).

Med ekonomsko šibka območja (bruto osnova za dohodnino na prebivalca je nižja od 80% povprečja, rast prebivalstvo v obdobju 1999/1991 je -4% in manj) spada 17 občin: Bistrica ob Sotli, Dobje, Dobrna, Gornji Grad, Kozje, Luče, Nazarje, Rogatec, Slovenske Konjice, Solčava, Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Štore, Tabor, Vitanje, Vrnsko in Zreče. V teh občinah živi 30% prebivalstva in obsegajo 51% površine regije.

Med območja s strukturnimi problemi, stopnja brezposelnosti je več kot 20% višja od povprečne, sodi 8 občin: Celje, Dobje, Luče, Slovenske Konjice, Solčava, Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Štore. V teh občinah živi 38% prebivalstva, zavzemajo pa 33% površine.

Kar 20 občin sodi med območja s strukturnimi problemi, kjer je delež aktivnega prebivalstva v kmetijstvu v skupnem številu prebivalcev višji od 20% državnega povprečja: Bistrica ob Sotli, Braslovče, Dobrna, Gornji Grad, Kozje, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Podčetrtek, Rogaška Slatina, Rogatec, Slovenske Konjice, Solčava,

Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Tabor, Vitanje, Vrnsko in Žalec. V navedenih 20 občinah živi 44% prebivalstva in obsegajo 66% regijske površine. Navedenih problemov nima 8 občin: Velenje, Šoštanj, Šmartno ob Paki, Polzela, Prebold, Vojnik, Laško in Radeče.

Največji razvojni problemi z vsemi tremi kriteriji: Solčava, Luče, Slovenske Konjice, Šentjur in Šmarje pri Jelšah. Po skupinah občin (partnerstvih) imajo največje razvojne probleme v Dravinjski dolini in na Kozjanskem, nekoliko manjše pa v Zgornji Savinjski dolini.

1.1.1 Demografske značilnosti

Število prebivalstva² se v regiji zmanjšuje – izjema je Velenje.

V Savinjski regiji je septembra 1999 živel 256.412 oseb ali 12,9% prebivalstva Slovenije. Največje je mesto Celje, ki ima 49.572 prebivalcev in 19% delež v regiji. Večje občine (nad 10.000 prebivalcev) so: Velenje, Žalec, Šentjur pri Celju, Laško, Slovenske Konjice, Rogaška Slatina, s skupno 40% prebivalstva v regiji. Ostale občine (25) so manjše in imajo povprečno po 3.700 prebivalcev.

² Skupno število prebivalstva je osnovni podatek demografske statistike, ki zajema vse osebe s prijavljenim stalnim prebivališčem in ki živijo na območju Slovenije ter tudi tujce z začasnim prebivališčem v Sloveniji (vključno z begunci in osebami z začasnim zatočiščem). Daljše časovne serije o prebivalstvu ni bilo mogoče oblikovati, ker velja od leta 1996 dalje nova definicija prebivalstva, ki vključuje državljane Slovenije in tuje državljane z začasnim ali stalnim prebivališčem in tudi begunce. Podatki o številu prebivalstva po občinah so do vključno leta 1995 prikazovali le državljane Slovenije. Podatki o aktivnem prebivalstvu, ki vključujejo poleg zaposlenih tudi samo zaposlene in pri njih zaposlene osebe so bili prvič objavljeni za leto 1997, pred tem so le podatki o številu zaposlenih v podjetjih in organizacijah. Primerljivost časovne serije podatkov otežuje oblikovanje številnih novih občin v letu 1998.

V Savinjski regiji se število prebivalstva zmanjšuje (-0,5%, 1990-1999) podobno kot v Sloveniji, najbolj v Spodnje Savinjskih občinah (-3,4%), Kozjanskih občinah (-2,5%) ter občinah Zgornje Savinjske doline (-2,2%), ostaja nespremenjeno v Dravinjski dolini, v Šaleških občinah se povečuje (+4,7%),

Prebivalstvo regije je povprečno mlajše od slovenskega in primerjalnih regij, povprečna starost je 37,9 let (38,6 let Slovenija). Modificirani indeks staranja (ob upoštevanju populacije do 19 let in ne le do 14 let kot pri klasičnem) ima vrednost 52, kar pomeni, da je mladine do 19 let dvakrat več kot starejših od 65 let. Mladina do 19 let starosti ima 24% delež, starejših od 65 let je 13%. Med občinami ima najnižji indeks staranja Velenje, največji delež mladine pa imata Dobrna in Slovenske Konjice.

Delovni kontingent³ ali zaposlitveni potencial (prebivalstvo 20-64 let) ima 63% delež, med občinami ima najvišji zaposlitveni potencial Velenje (66%).

Koncentracija aktivnega prebivalstva v Celju, Velenju in Žalcu.

V letu 1999 je aktivno prebivalstvo⁴ Savinjske regije štelo 116.783 oseb ali 73% delovnega

³ Delovni kontingent ali delovno sposobno prebivalstvo tvorijo vsi prebivalci, ki sodijo v starostni razred 20 - 65 let, le-ta predstavlja zaposlitveni potencial ter je pomemben indikator z vidika proučevanja delovne sile.

⁴ Aktivno prebivalstvo tvorijo delovno aktivno prebivalstvo in brezposelne osebe glede na občino stalnega prebivališča. Delovno aktivno prebivalstvo so tiste osebe, ki opravljajo kakršnokoli delo za plačilo ali za dobiček. Sem sodijo osebe zaposlene v podjetjih in organizacijah, samo zaposlene in pri njih zaposlene osebe. Registrirano brezposelne osebe so osebe v starosti 15 do 65 (moški) oziroma 60 let (ženske), ki so prijavljene na Zavodu za zaposlovanje in iščejo zaposlitev. Stopnja registrirane brezposelnosti je razmerje med številom registriranih brezposelnih oseb in aktivnega prebivalstva.

kontingenta, delovno aktivnih je 99.808 prebivalcev. Večina (77%) delovno aktivnih oseb je zaposlenih v podjetjih in organizacijah, 10% je zaposlenih pri samo zaposlenih osebah, 7% je samostojnih podjetnikov, 5.820 ali 6% je kmetov. V primerjavi s slovenskim povprečjem je v Savinjski regiji relativno manj oseb zaposlenih v podjetjih, več pa je samo-zaposlenih oseb in kmetov. Primerjalne regije so izrazito različne, v Osrednje slovenski in Zasavski je relativno več zaposlenih v podjetjih in organizacijah, v Pomurski regiji pa je v strukturi delovno aktivnega prebivalstva kar 15,6% kmetov. V Savinjski regiji so bolj agrarne predvsem manjše občine z visokim deležem kmetov v aktivnem prebivalstvu, v večjih občinah pa je relativno več zaposlenih v podjetjih. Koncentracija zaposlitve po občinah je visoka, saj tri večje regijske občine (Celje, Velenje, Žalec) nudijo zaposlitev kar 53% delovno aktivnemu prebivalstvu, v najmanjši Solčavi pa ima delovno mesto le 124 oseb.

Med aktivno prebivalstvo štejemo tudi brezposelne osebe, pod pogojem da aktivno iščejo zaposlitev. V Savinjski regiji je bilo konec leta 1999 kar 16.977 brezposelnih oseb; stopnja registrirane brezposelnosti (14,5%) je višja od slovenskega povprečja (13%). V primerjavi z drugimi regijami, je stopnja brezposelnosti še višja v Zasavski in Pomurski regiji (17,6% in 18,5%), medtem ko je v Osrednje slovenski nižja (8,9%). Med občinami ima najnižjo stopnjo brezposelnosti Zreče, najvišja brezposelnost pa je v Štorah in Celju (20%, 19%). Pomemben razlog za visoko brezposelnost v regiji je de-industrializacija v tradicionalnih industrijskih centrih.

Izobrazbena raven zaposlenih v Savinjski regiji je relativno nizka

Izobrazbena raven⁵ zaposlenih omogoča primerjavo kvalitete človeškega kapitala.

Povprečna stopnja strokovna izobrazbe zaposlenih oseb v Sloveniji je 11 let. V Savinjski regiji je izobrazbena raven nižja, zaposleni imajo povprečno 10,8 let šolanja, relativno malo (6,7%) zaposlenih ima visoko izobrazbo (v Sloveniji 9,2%). V Osrednji slovenski regiji je izobrazbena raven znatno višja - zaposleni imajo povprečno 11,4 let šolanja in 13,9% zaposlenih ima visoko izobrazbo. Najvišjo stopnjo povprečne izobrazbe v regiji ima mesto Celje s povprečno 11,5 let šolanja in 12% deležem oseb z visoko izobrazbo med zaposlenimi. Izobrazbena raven zaposlenih, ki imajo prebivališče v drugih občinah, je na ravni regijskega povprečja, manjše kot so občine - nižja je izobrazbena raven zaposlenih.

Življenjski standard prebivalstva regije je za desetino nižji od povprečja

V Savinjski regiji je življenjski standard⁶ prebivalstva nižji od slovenskega, povprečni znesek osnove za dohodnino na prebivalca je 10% nižji, povprečni znesek osnove za dohodnino na davčnega zavezanca pa za 7% nižji. Najvišji življenjski standard imajo prebivalci Velenja, ki imajo povprečno 12% višje dohodke in prebivalci

Celja z 1,5% višjimi dohodki na prebivalca in 6,3% višjimi dohodki na zavezanca. Najnižji življenjski standard je v manjših, ruralnih občinah. Med primerjalnimi regijami je življenjski standard najvišji v Osrednje slovenski (21% nad slovenskim povprečjem), v Zasavski regiji je nižji od povprečja (-5%), najnižji pa je v Pomurski regiji (-25%).

⁵ Strokovna izobrazba (formalnopravna izobrazba) zaposlene osebe je stopnja izobrazbe, pridobljena s končano ustrezno šolo. Zaposlena oseba jo izkaže na osnovi formalnopravno priznane diplome ali spričevala. Povprečna stopnja strokovne izobrazbe je tehtana aritmetična sredina izračunana na osnovi števila let šolanja (statistični standard). Podatki zajemajo zaposlene osebe v podjetjih in organizacijah, samozaposlene in pri njih zaposlene osebe, ne vključujejo pa kmetov.

⁶ Po evropski metodologiji merimo življenjski standard s potrošnimi agregati nacionalnih računov. Sistem nacionalnih računov v Sloveniji še ni dovolj razvit in nam ne nudi te informacije na regionalni ravni. Zato uporabimo podatek Davčne uprave RS o znesku povprečne osnove za dohodnino, ki je v Sloveniji edini razpoložljivi indikator življenjskega standarda prebivalstva v regijah in občinah.

1.1.2 Značilnosti gospodarstva

Regionalni bruto domači proizvod (BDP)

Regionalni bruto domači proizvod - BDP⁷ v Savinjski regiji je v letu 1997 znašal 353 milijard tolarjev, kar je 12,1% delež v slovenskem BDP. Po ekonomski razvitosti je Savinjska regija v letu 1997 v mednarodnem merilu dosegla raven le 63% povprečja držav Evropske Unije, med slovenskimi regijami je na petem mestu za Osrednje slovensko, Obalno-Kraško, Goriško in Dolenjsko regijo.

Savinjska regija je po gospodarski moči na tretjem mestu med slovenskimi regijami, za Osrednje slovensko (33,5%) in Podravske regijo (13,3%).

V primerjavi s Slovenijo ima Savinjska regija v BDP za devet odstotnih točk večji delež industrije in za deset odstotnih točk manjši delež storitev, predvsem zaradi manjšega relativnega pomena trgovine, finančnih in poslovnih storitev.

⁷ Regionalni BDP meri povprečno novoustvarjeno vrednost vseh pravnih oseb (gospodarskih družb, zavodov, organizacij, samostojnih podjetnikov in kmetov) v enem letu in je osnovni indikator gospodarske razvitosti v regiji. Podatek o višini BDP pa ne pomeni, da imajo ljudje, ki živijo v določeni regiji tudi višji življenjski standard, kajti osnovni princip zajemanja podatkov je načelo čistih dejavnosti, t.j. glede na delovno mesto delovno aktivnih oseb. Delovni migranti, ki živijo v eni, delajo pa v drugi regiji, povečujejo BDP v regiji, kjer delajo in istočasno zmanjšujejo v regiji, kjer stanujejo. Primerjava BDP z dohodki gospodinjstev po občini prebivališča pa bi dala realnejšo sliko o regionalni razvitosti. Regionalni Vir: BDP in proizvodna struktura je objavljen v Statističnemu letopisu 2000, SURS.

V gospodarski strukturi⁸ prevladuje industrijski sektor

V letu 1999 so po podatkih APP gospodarske družbe s sedežem v Savinjski regiji zaposlovale skupno 58.166 oseb ali 0,5% več kot leto prej. Zaposlenost se je v obdobju 1997-1999 povečala v storitvenem sektorju, nespremenjena je v industriji, v kmetijstvu se zmanjšuje.

V Savinjski regiji prevladuje močnejše razvit industrijski sektor kot v povprečju Slovenije, kjer je v industrijskih podjetjih zaposlenih 58% vseh oseb.

Regijsko gospodarstvo je investicijsko aktivnejše, je zato bolj zadolženo kot slovensko, toda dosega boljše poslovne rezultate

Po vrednosti sredstev je gospodarstvo Savinjske regije na drugem mestu za Osrednje slovensko regijo. Dinamična rast stalnih sredstev s povprečno letno stopnjo 10,3% nakazuje visoko investicijsko aktivnost regijskega gospodarstva, kar je osnova za dolgoročnejši gospodarski razvoj.

Dobiček in revalorizacija sredstev zaradi inflacije sta povečala vrednost kapitala, vendar je kapital porasel počasneje od sredstev, zato je porasla zadolženost regijskega gospodarstva.

⁸ Regionalno gospodarsko strukturo merijo regionalni računi, vendar imamo v Sloveniji le splošno oceno BDP po dejavnostih za leti 1996 in 1997, ki ne omogoča ekonomskih analiz na regionalni ravni. Zato v nadaljevanju analize uporabimo finančne podatke izkaza stanja in uspeha gospodarskih družb - t.i. poslovni sektor, ki jih posreduje APP Agencija za plačilni promet. Osnovna ekonomska indikatorja, ki nam omogočata podrobnejši vpogled v regionalno gospodarsko strukturo sta zaposlenost in dodana vrednost. Podajata osnovno informacijo o razvitosti sektorjev in področij dejavnosti v primerjavi s slovenskim povprečjem, razvitejša in uspešnejša področja v primerjavi z drugimi regijami predstavljajo primerjalno prednost regionalnega gospodarstva. Primerjava osnovnih ekonomskih kazalcev med občinami omogoča primerjavo občin po gospodarski moči. Časovna primerjava indikatorjev v obdobju 1997 - 1999 omogoča merjenje ekonomske aktivnosti.

Poslovni rezultat regijskih gospodarskih družb je bil pozitiven v letih 1998 in 1999, medtem ko je bila še v letu 1997 višina izgub višja od dobičkov.

Regijska produktivnost je nižja od slovenske zaradi tržnih storitev

Produktivnost regijskega gospodarstva je za desetino nižja od slovenske zaradi nižje produktivnosti storitvenega sektorja (23% nižja od produktivnosti tržnih storitev v državi), produktivnost industrijskega sektorja je na ravni slovenskega povprečja.

Hrbtenica regijskega gospodarstva so velike gospodarske družbe

Steber regijskega gospodarstva so velike gospodarske družbe (nad 500 zaposlenih), ki zaposlujejo 36% vseh zaposlenih v regijskem gospodarstvu, ustvarijo 40% dodane vrednosti in imajo produktivnost za 10% višjo od povprečja.

Srednjih gospodarskih družb (50-249 zaposlenih) je 135, zaposlujejo 26,7% vseh zaposlenih ter ustvarijo 22,5% dodane vrednosti v regijskem gospodarstvu. Njihovo število je stabilno, gospodarska rast umirjena, toda produktivnost je tu 16% nižja od povprečja.

Male družbe (10-49 zaposlenih) imajo 13% delež v strukturi gospodarstva - njihovo število je v opazovanem obdobju poraslo od 6.389 na 7.713 - so najbolj dinamičen segment regijskega gospodarstva z 17% rastjo dodane vrednosti in 10% rastjo zaposlenosti.

Mikro gospodarske družbe (do 9 zaposlenih) imajo manjši 8,7% delež v dodani vrednosti gospodarstva, visoko 9,3% gospodarsko rast, ki pa je ne spremlja rast števila zaposlenih. V malih podjetjih je zaposlenih povprečno 21 oseb, v mikro pa le po 2 osebi.

Gospodarsko najmočnejša občina je Celje, tako za njo pa Velenje

V Savinjski regiji je 32 občin, ki so glede na gospodarsko moč zelo heterogene. Celje ima močno in uspešno gospodarstvo, ima 28% vseh zaposlenih v regiji in ustvari 30% dodane vrednosti. Celjsko gospodarstvo je bolj produktivno od regijskega povprečja in ima v opazovanem obdobju dinamično gospodarsko rast in rast zaposlenosti.

Na drugem mestu po gospodarski moči je Velenje, ki ima 26% vseh zaposlitev v regiji ter ustvari 28% regijske dodane vrednosti. Tudi Velenjsko gospodarstvo je nadpovprečno produktivno, gospodarska rast je bolj umirjena, zaposlenost se le rahlo znižuje.

Po gospodarski moči sledijo gospodarstva v občinah Žalec, Laško, Zreče, Rogaška Slatina in Šoštanj, ki ustvarijo četrtno dodane vrednosti v regiji. Med navedenimi občinami so imele najbolj dinamično gospodarsko rast Zreče, ki povečujejo po 2,5% letno tudi število zaposlenih. V drugih občinah v letu 1999 ni bilo gospodarske rasti, v občini Laško ima gospodarstvo najvišjo produktivnost, v Žalcu pa je bilo leto 1999 v znamenju 3,5% znižanja števila zaposlenih ob ničelni gospodarski rasti. Najvišja gospodarska rast je bila v občini Štore, kjer so v letu 1998 kar za 30% povečalo število zaposlenih. Med občinami v regiji je kar 19 ekonomsko šibkih - imajo po manj kot 1.000 zaposlenih. Med manjšimi občinami je tudi veliko nihanje v gospodarski rasti in zaposlenosti, kar ne govori v prid enakomernega regionalnega razvoja.

1.1.3 Značilnosti industrije

Savinjska regija ima dolgoletno industrijsko tradicijo

V regiji je najmočnejša panoga proizvodnja strojev in aparatov, kjer deluje tudi ena od največjih slovenskih gospodarskih družb – Gorenje. Panoga zaposluje 1/5 celotne regijske delovne sile, ustvari pa blizu 1/4 prihodkov v regiji. Po zaposlenosti je rudarstvo drugo največje področje, po prihodkih pa energetika. Poleg navedenih v regiji nudijo največ zaposlitev še: tekstilna in oblačilna industrija, kovinska industrija, pridobivanje kovin, kemijska industrija in prehrabna industrija.

V regiji prevladujejo velike industrijske gospodarske družbe

Hrbtnico regijskega razvoja predstavljajo posamezne velike industrijske gospodarske družbe. Največji dve ustvarita četrtno prihodka v regiji, prvih devet ustvari polovico prihodka in prvih 32 gospodarskih družb ustvari kar 3/4 regijskega prihodka. Prevladujoč položaj velikih podjetij se kaže ne samo pri zaposlenosti in prihodkih, ampak tudi pri dodani vrednosti (67%) in dobičkih (66%) ter tudi izgubah (le 3%).

Visoka specializacija v partnerstvih – industrijska podjetja med seboj ne tekmujejo

Subregija Celje z okolico je najbolj specializirana v kemijski industriji, izstopata pa še kovinsko predelovalna industrija in prehrabna industrija.

V Šaleškem delu subregije Zgornja Savinjska in Šaleška dolina je najbolj izrazita specializacija v proizvodnji strojev in aparatov (Gorenje). Izstopa tudi pohištvena industrija in elektro industrija.

Za subregijo Spodnje Savinjska dolina je najbolj izrazita specializacija v tekstilni panogi in v proizvodnji izdelkov iz gume in plastike.

Subregija Zgornje Savinjska dolina je najbolj specializirana v primarni lesni industriji in v

oblačilni industriji ter v industriji strojev in aparatov in v pohištveni industriji.

Za subregijo Dravinjska dolina je najbolj značilna industrija kovinskih izdelkov, industrija abresivnih materialov in usnjarska industrija.

V subregiji Obsotelje s Kozjanskim je največja specializacija v proizvodnji stekla, sledita proizvodnja kovinskih izdelkov in oblačilna industrija.

1.1.4 Značilnosti kmetijstva in gozdarstva

Pestrost naravnih danosti omogoča raznovrstnost kmetovanja

Gozdovi pokrivajo dobro polovico površine v regiji, kmetijske površine je 95.000 ha ali 40% površine. Od kmetijskih površin je tretjina travnikov in pašnikov, le 12,4% kmetijskih zemljišč je namenjenih za poljedelstvo. V ravninskih predelih Spodnje Savinjske doline, okolice Velenja in Celja, Dravinjske doline in Imenskega polja prevladujejo intenzivna živinoreja, trajni nasadi, poljedelstvo in deloma tudi sadjarstvo. V Spodnji Savinjski dolini je razvita monokulturna proizvodnja hmelja. Od Zgornje Savinjske doline, preko Šoštanja, Velenja proti Zrečam ter naprej proti Celju in Kozjanskemu se razprostira hribovito področje, kjer so razmere ugodne za intenzivno živinorejo in trajne nasade (vinogradi, sadjarstvo). V okolici zdraviliških centrov delujejo turistične in izletniške kmetije, ki smiselno dopolnjujejo turistično ponudbo teh območij. V gorsko višinskem področju zgornje Savinjske doline se kmetije ukvarjajo z ekstenzivno živinorejo in mlekarstvo, v zadnjih letih se vse več kmetij usmerja v ekološko kmetovanje in različne dopolnilne dejavnosti (turizem, gozdarstvo). Številni ribniki in umetne zaježitve v regiji predstavljajo ugodno možnost za razvoj ribogojništva.

V regiji prevladujejo majhne kmetije

V Savinjski regiji je preko 15.000 kmetij, od tega jih je 9.500 oddalo obrazec za dohodnino. Največ kmetij je na področju subregije Obsotelje s Kozjanskim, kjer je 40% vseh kmetij, nekaj čez 20% v subregiji Celje z okolico in skoraj 15% v subregiji Spodnje Savinjska dolina. V regiji je 24.000 večinoma malih gozdnih posestnikov.

Poprečna velikost kmetije je 3,6 ha, razdrobljenost kmetijskih površin je velika ovira za nadaljnji razvoj kmetijstva. Nekoliko večje so kmetije v ravninskih delih, kjer je enostavnejši najem dodatnih kmetijskih površin, vendar pa to ni pogosto. Večji najem kmetijskih površin ovira dvojno obdavčenje najemnika, problem subvencij in neurejeno vprašanje investiranja v najete kmetijske površine.

Nizka produktivnost kmetijstva

Kmetijstvo v Savinjski regiji ima nižji delež regionalnem BDP (4,6%) v primerjavi z deležem kmetov v aktivnem prebivalstvu (6,4%), zaradi nižje produktivnosti. Pomemben razlog za to je v razdrobljenosti kmetij.

Neugodna starostna struktura na kmetijah

Pomemben razlog za nižjo produktivnost je neugodna starostna struktura na kmetijah. Na kmetijah so večinoma aktivne starejše generacije kmetov, izobrazbena struktura je nizka. Mlajših kmetov (do 40 let) je le 15%, kmetov starih nad 60 let pa 37,6%. Taka lastniška in starostna struktura vpliva neugodno na nadaljnji razvoj kmetijstva, ki zahteva modernizacijo in prestrukturiranje.

Dopolnilna dejavnost kmetijstvu - turizem

Savinjska regija ima omejene naravne pogoje za razvoj kmetijstva, ker 45% naselij leži v gričevnato-hribovitem svetu, 25% v gorsko-višinskem in le 18% v nižini. V višje ležečih naseljih imajo kmetije nove možnosti razvoja

dopolnilnih dejavnosti, npr. razvoj turistične dejavnosti in dopolnilne dejavnosti s področja gozdarstva. Možne oblike dopolnilnih dejavnosti na višje ležečih kmetijah so tudi v ponovni oživitvi tradicionalnega nabiranja in sušenja zdravilnih rastlin ter ohranjanje starih obrti in proizvodov, ki imajo etnološko vrednost in so dodaten turistični proizvod. V zadnjih letih se vedno več savinjskih kmetov odloča za ekološko kmetovanje, ki ima prihodnost v večji skrbi ljudi za zdravo življenje. V ravninskih in gričevnatih področjih imajo možnosti za aktivnejši razvoj dopolnilnih dejavnosti, npr. zelenjadarstvo, cvetličarstvo ter prodajo v urbanih središčih.

Razvoja dopolnilnih dejavnosti ne spodbujata zakonodaja in subvencijska politika, ki je sedaj oblikovana tako, da ne omogoča intenzivnejšega razvoja dopolnilnih dejavnosti na majhnih in finančno šibkejših kmetijah, ampak se v tako obliko poslovanja lahko usmerijo le velike in relativno bogate kmetije.

Revizitacija vasi in podeželja je nujna, saj ruralna okolja nimajo dovolj znanja niti finančnih sredstev za ohranitev poseljenosti

Celosten razvoj podeželja in obnove vasi kot temelj ohranjanja poseljenosti so strateška razvojna opredelitev Savinjske regije. V različnih fazah izvedbe je 35 projektov CRPOV in nekaterih drugih raziskovalnih, izobraževalnih in osveščevalnih projektov. V regiji se zavedajo pomena povezanosti med varstvom naravne in kulturne dediščine in celostnim razvojem podeželja in velikih priložnosti za uvajanje novih, naravi in človeku prijaznih in gospodarsko uspešnih oblik kmetovanja, kar se še posebej odraža v obstoječih in načrtovanih zavarovanih območjih, ki jih predstavljajo regijski in krajinski parki (Kozjanski regijski park, Logarska dolina, Boč-Donačka gora,...).

Na zavarovanih območjih – parkih bo potrebno vzpostaviti programsko – razvojno sodelovanje med kmetijstvom, okoljskimi programi, kulturo in programi regionalnega razvoja, tako da bodo prebivalci v procesu izobraževanja in osveščanja razumeli razvojne priložnosti, ki jih zavarovana območja predstavljajo, predvsem pa, da se bodo vanje vključevali in jih izkoristili (regionalni produkti, mednarodne izmenjave, blagovne znamke, promocija in trženje,...)

1.1.5 Značilnosti turizma

Naravne in kulturne danosti pogojujejo vrsto turizma

Savinjsko regijo v prirodnogeografskem in kulturnokrajinskem smislu označujejo Alpsko visokogorje, predalpsko hribovje s posameznimi planotami in kotlinami in subpanonska gričevja z ravninami. Naravne vrednote in kulturna dediščina (arhitekturna, naselbinska in umetnostna dediščina, tradicija, ...) so v nekaterih primerih izjemne, predvsem pa zelo raznolike in dajejo identiteto posameznim območjem znotraj regije.

Visokogorje, gozdnat hribovit svet, vinogradniška gričevja in obrežne ravnine, soteske, doline, izviri in slapovi, kraške jame in osameli kras, sredogorski travniki, skalna okna in osamelci, številna rastišča in življenjski prostori izjemnih rastlinskih in živalskih vrst, mineralne in termalne vode je nekaj izbranih naravnih vrednot od katerih so le termalne in mineralne vode in deloma visokogorski svet izkoriščeni za (naravna zdravilišča in terme, gornišтво in pohodništvo), oziroma kot turistični proizvod.

Znotraj alpskega, predalpskega in subpanonskega sveta, ki sestavljajo Savinjsko regijo se kot sledovi človekovega gospodarjenja in ustvarjanja nahajajo mnogi in različni primerki vrhunske kulturne dediščine kot so stara mestna jedra, trgi, stara vaška jedra, romarske cerkve in samostani,

gradovi, dvorci, grajske razvaline, arheološki spomeniki, zgodovinski, etnološki in tehniški spomeniki.

Turistična dejavnost na kmetijah, oživljanje gospodarskega in kulturnega izročila (sejmi, domača obrt, običaji) in drugi programi in prireditve (Mozirski gaj, »Pivo in cvetje«, festivali in poletne prireditve) postajajo pomembna sestavina regijskega turizma.

Najdragocenejšo naravno in kulturno dediščino nam predstavljajo v muzejih, zbirkah in galerijah in na poseben način v zavarovanih območjih. Južni del Savinjske regije pokriva Kozjanski regijski park, načrtovana pa sta še Savinjsko-kamniški regijski park in regijski park Pohorje.

Na zavarovanih območjih, ki jih sestavljajo tudi krajinski parki (Boč - Donačka gora, Logarska dolina) se vse bolj uveljavlja nova »mehka« in celovita turistična ponudba.

Zimski turizem, nastajajoči izobraževalno-kulturni in ekoturizem in številne poletne športno-rekreacijske aktivnosti omogočajo aktivne počitnice in so ponudba sami zase in popestritev celovite ponudbe.

Nadpovprečno število turističnih nastanitvenih objektov

Kakovostno turistično ponudbo pogojuje razvita turistična infrastruktura. V Savinjski regiji je 11,4% vseh nastanitvenih turističnih objektov v Sloveniji. V regiji je 30% nastanitvenih objektov, 44% sob in 44% vseh ležišč na območju Kozjanskega in Obsotelja, kjer so zdraviliški centri v Podčetrtku in Rogaški Slatini. Poleg omenjenih občin po številu kapacitet izstopata tudi občini Zreče in Dobrna, ki sta prav tako znana zdraviliška kraja. V mestih Celje in Velenje imajo le 5,4% oziroma 2,6% vseh sob v regiji. Stanje se bo v naslednjih letih postopno izboljšalo, saj se v Velenju že usmerjajo v razvoj kongresnega turizma.

Zdravilišča so glavni nosilci turizma. Najbolj obiskani so znani zdraviliško turistični centri, kar kaže, da je zdraviliški turizem postal priljubljen, zlasti če imajo zdravilišča razvite rekreacijsko zabavne vodne površine (vodne riviere), kot npr. Terme Olimia in Terme Zreče. Zdravilišče Rogaška Slatina privablja goste predvsem s svojo tradicijo. Tudi ostala zdravilišča, namenjena medicinskim in terapevtskim storitvam, so dobro obiskana. Ob tem je potrebno poudariti, da bi zdravilišča morala bolj povezati in združiti zdraviliško turistično ponudbo ter jo dopolniti z obiskom lokalnih znamenitosti.

1.2 Evropski prostorsko planerski okvir

Tako kot celotna evropska razvojna politika tudi politika prostorskega razvoja evropskega prostora temelji na načelu trajnostnega razvoja. Osnovna evropska prostorsko razvojna dokumenta - Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine, Hannover, september 2000 (CEMAT) ter Evropske prostorsko razvojne perspektive, slovenska verzija, Ljubljana 2000 (ESDP) temeljita na načelih uravnoteženega razvoja regij, pri čemer velike evropske regije obravnavata kot osnovo za vzajemno pomoč in sodelovanje.

Transnacionalno sodelovanje med velikimi evropskimi regijami povečuje socialno kohezijo Evrope. Znotraj EU obstajajo številna območja mednarodnega sodelovanja, kot sta na primer Alpska in Severnomorska regija. Že vrsto let sta obe regiji središče številnih vzajemnih projektov, namenjenih utrjevanju uravnoteženega razvoja regij.

Za obravnavano problematiko je najpomembnejše načelo spodbujanje ozemeljske kohezije s pomočjo bolj uravnoteženega družbeno-ekonomskega razvoja regij in povečane konkurenčnosti (CEMAT, 2000 in ESDP, 2000). Prostorsko pomembne odločitve in vlaganja naj bi sledile modelu policentričnega razvoja tako na evropski kot na državni in regionalni ravni.

Tudi ostala načela iz evropskih dokumentov so oblikovana tako, da pripomorejo k uresničevanju regionalno uravnoteženega razvoja. Še posebej je izpostavljeno sodelovanje in prostorska usmeritev sektorskih politik. Zaradi razvojnih neskladij in načina kako politike EU učinkujejo na prostorski razvoj, posamezne regije, lokalne skupnosti in regije EU ne težijo samodejno v regionalno uravnoteženo ozemlje. Zato je potrebno izvajati prostorsko diferencirane ukrepe in izkoristiti

priložnost, ki jo nudi evropsko združenje in tako doseči ozemeljsko uravnotežen razvoj EU.

V tako postavljenem okviru so bile izdelane tudi različne strategije prostorskega razvoja evropskih regij (npr. Vision planet, glavni cilji in usmeritve prostorskega razvoja območja Alp in CADSES regije). Pri tem je najpomembnejše, da so načela in cilji evropskih prostorsko razvojnih dokumentov upoštevani tako, da se v največji možni meri upoštevajo razlike med regijami in območji znotraj regij, ter tako uveljavljajo načela trajnostnega prostorskega razvoja. (Nacionalne smernice za prostorski razvoj regij, 2002, str.10).

Območje Alp in CADSES regijo, v okvir katerih sodi tudi Slovenija, opredeljuje tudi INTERREG IIIb program EU.

Območje sodelovanja, kakor ga je opredelila Evropska komisija v smernicah za pobudo EU Interreg III, je poimenovano Območje Alp. Obsega tako ožje gorato območje kot tudi sosednja predgorja in nižavja, majhen del sredozemske obale, vključno z jadransko obalo, ter dele velikih rečnih dolin Donave, Pada, Adiže, Rone in Rena. Gorato srednje območje je prostorsko neločljivo povezano z okoliškim predalpskim območjem (glej Kartogram 1.1). Sodelujoče države članice in regije na nivoju SKTE II (NUTS II) so:

- Avstrija (celotna država): Vorarlberg, Tirolska, Salzburg, Koroška, Štajerska, Zgornja Avstrija, Spodnja Avstrija, Dunaj, Gradiščansko;
- Francija: Rhône-Alpes, Provence-Alpes-Côte d'Azur, Franche-Comté, Alsace;
- Nemčija: okrožji Zgornja Bavarska in Švabska (na Bavarskem) ter Tübingen in Freiburg (v Baden-Württembergu);

- Italija: Lombardia, Furlanija-Juljska Krajina, Veneto, Trentino-Alto Adige, Valle d'Aosta, Piemonte, Liguria.

Poleg tega bodo sodelovale še naslednje države, ki niso članice EU:

- Lihtenštajn (celotna država);
- Slovenija (celotna država);
- Švica (celotna država)⁹.

Transnacionalne aktivnosti v okviru programa Interreg IIIb Območje Alp se bodo osredotočile na naslednje prioritete in ukrepe:

Prioriteta 1: Uveljavljanje območja Alp kot konkurenčnega in privlačnega življenjskega ter gospodarskega prostora v okviru policentričnega prostorskega razvoja EU.

Ukrep 1: Medsebojno poznavanje in skupne perspektive
Ukrep 2: Konkurenčnost in trajnostni razvoj

Prioriteta 2: Razvoj trajnostnih transportnih sistemov s poudarkom na učinkovitosti, intermodalnosti in izboljšanju dostopnosti.

Ukrep 1: Perspektive in analize
Ukrep 2: Izboljšanje obstoječih in uveljavljanje prihodnjih transportnih sistemov z inteligentnimi rešitvami, kot je npr. intermodalnost

Prioriteta 3: Preudarno upravljanje narave, pokrajine in kulturne dediščine, varstvo okolja in preprečevanje naravnih katastrof.

Ukrep 1: Narava in viri, še posebej voda
Ukrep 2: Dobro upravljanje pokrajine in kulturne dediščine

⁹ http://interreg.gov.si/start_alpsl.php

Ukrep 3: Sodelovanje na področju nevarnosti naravnih nesreč¹⁰.

Kartogram 1.1: Pregledna karta območja Alp (Vir: INTERREG IIIb)

Območje srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope (CADSES) v okviru programa Interreg IIIB zajema heterogeno ozemlje, ki pripada številnim državam - tako članicam EU, državam, s katerimi potekajo pristopna pogajanja, kot tudi drugim državam (glej Kartogram 1.2).

Sodelujoče države članice so:

- Avstrija (celotna država);

- Nemčija: Baden-Württemberg, Bayern, Mecklenburg-Vorpommern (SKTE-II), Sachsen, Sachsen-Anhalt, Berlin, Brandenburg, Thüringen;
- Italija: Puglia, Molise, Abruzzi, Marche, Furlanija-Julijska krajina, Veneto, Emilia-Romagna, Lombardia, Trentino-Alto Adige, Umbria (SKTE-II);
- Grčija (celotna država).

V programu bodo sodelovale še naslednje države, ki niso članice EU:

- Albanija (celotna država);
- Bolgarija (celotna država);
- Bosna in Hercegovina (celotna država);
- Češka (celotna država);
- Hrvaška (celotna država);
- Jugoslavija (celotna država);
- Madžarska (celotna država);
- Makedonija (celotna država);
- Moldavija (celotna država);
- Poljska (celotna država);
- Romunija (celotna država);
- Slovaška (celotna država);
- Slovenija (celotna država);
- Ukrajina (Odesa oblast, Zakarpatska oblast, Lviv oblast, Ternopol oblast, Ivano-Frankovsk oblast, Cernovci oblast).

Kartogram 1.2: Pregledna karta območja srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope (CADSES) (Vir: INTERREG IIIb)

¹⁰ http://interreg.gov.si/start_alpsl.php

1.3 Državni prostorsko planerski okvir

Prostorsko planske okvire v Sloveniji trenutno še vedno določajo dokumenti, pripravljeni še v prejšnjem družbeno političnem sistemu na podlagi starih zakonskih rešitev. Zaradi sprememb v notranji ureditvi Slovenije, nastopanja Slovenije kot samostojne države v odnosu do mednarodne skupnosti ter teženj po trajnostno naravnem razvoju so se pojavile potrebe po novih opredelitvah pri usmerjanju prostorskega razvoja. Domače izkušnje kakor tudi izkušnje drugih evropskih držav so pokazale, da tradicionalni način planiranja, usmerjen k načrtovanju končnih prostorskih stanj, današnjemu razvoju v prostoru ne ustreza več. S spremenjenimi zahtevami in drugačnimi načini reševanja problemov veljavnih dolgoročnih planskih dokumentov ni mogoče več le dopolnjevati, ampak je treba pripraviti nov prostorski dolgoročni dokument, ki bo ob upoštevanju določil novega zakona o urejanju prostora imel obliko dolgoročne strategije.

Prvi dokument v okviru vrste novih prostorskih dokumentov je Politika urejanja prostora Slovenije skupaj z Oceno stanja in teženj v prostoru Slovenije. Predstavlja temeljno vodilo za dolgoročno, stalno in usklajeno usmerjanje prostorskega razvoja. Je usmeritev za reformo sistema urejanja prostora in vodilo za pripravo Strategije prostorskega razvoja Slovenije, hkrati pa tudi podlaga za zagotavljanje usklajenega in povezanega delovanja vseh dejavnikov prostorskega načrtovanja na vseh ravneh odločanja.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SPRS) je v zaključni fazi priprave. Njen glavni namen je postaviti temelje za dolgoročno usmerjanje prostorskega razvoja Slovenije in določiti zasnovo urejanja prostora, njegovo rabo in varstvo. Predstavljala bo razvojni

dokument, ki bo podajal dolgoročno vizijo in cilje prostorskega razvoja ter oblikoval strateške usmeritve za prostorski razvoj države. Podala bo dolgoročne usmeritve prostorskega razvoja Slovenije kot odgovor na najpomembnejše sodobne izzive v svetu in v Evropi, ki vplivajo tudi na slovenski prostor. Poleg Strategije gospodarskega razvoja Slovenije in Strategije regionalnega razvoja na področju razvojnih odločitev bo krovni usmerjevalni dokument za sektorske strategije in nacionalne programe, ki vplivajo na prostor.

Kot izhodišče za usmerjanje prostorskega razvoja SPRS izpostavlja potrebo po integralnem pristopu pri načrtovanju posegov v prostor ter usklajevanju sektorskih interesov, ki imajo v večini primerov močan vpliv na regionalni razvoj.

Vsebina SPRS je razdeljena na tri vsebinska poglavja. Prvo poglavje SPRS določa Zasnovo prostorskega razvoja Slovenije, v katerem je slovenski prostor in prostorski razvoj obravnavan s poudarkom na soodvisnosti posameznih prostorskih sistemov ter nujnosti medsektorskega sodelovanja ter zagotavljanja usklajenega delovanja na vseh ravneh prostorskega planiranja. Drugo poglavje Zasnova prostorskih sistemov podaja usmeritve za prostorski razvoj po najpomembnejših prostorskih sistemih: poselitev, infrastruktura in krajina. Po teh sistemih so podane - za raven strategije podrobne - usmeritve, ki jih bo treba upoštevati pri usmerjanju prostorskega razvoja Slovenije ter pri pripravi podrobnejših prostorskih dokumentov na državni, regionalni in občinski ravni. V zadnjem poglavju Izvajanje so podani še pogoji za njeno izvajanje s programom aktivnosti ter usmeritvami za usklajevanje navzkrižnih interesov. Podrobnejša pravila za izvajanje strategije prostorskega razvoja Slovenije pa bodo oblikovana v Prostorskem redu Slovenije.

1.4 Občinski prostorsko planerski okvir

Glej Prilogo 1.